

STEMMERETTENS HISTORIE

Norge hadde sitt første Stortingsvalg i 1815. Den gang var det bare 5% av norske menn som hadde stemmerett. 95% av befolkningen fikk ikke lov til å være med på å bestemme. Det skulle gå nesten hundre år med kamp og diskusjoner før de fleste menn og kvinner over 25 år fikk stemmerett i 1913.

I 1814 samlet 112 menn seg på Eidsvoll for å skrive Norges første grunnlov.

I lang tid hadde Norge blitt styrt av Danmark, men nå kunne Norge bestemme over seg selv. Flertallet av mennene på Eidsvoll ønsket at Norge skulle bli et selvstendig land med egen grunnlov.

Det gikk likevel ikke helt slik som de ønsket. Etter en kort krig med Sverige, ble Norge tvunget inn i en personalunion høsten 1814.

En personalunion betyr at Norge og Sverige var forskjellige land, men at de hadde en felles svensk konge. De hadde også felles utenrikstjeneste som ble styrt av kongen. Dermed kunne ikke Norge styres uavhengig av Sverige.

Norge får beholde Grunnloven

Etter at Norge kom i union med Sverige, gjorde Stortinget noen små forandringer i Grunnloven for å tilpasse den til unionen. En endring var at Stortinget fikk mer makt og at kongen fikk mindre makt. Det viktigste var likevel at Norge fikk beholde grunnloven sin.

I Norge var det Stortinget som bestemte lovene. Stortinget hadde også kontroll over statsbudsjettet og skattene, og i tillegg ansvaret for krig og fred. Det var derfor en viktig oppgave å avgjøre hvem som skulle sitte på Stortinget.

I statsbudsjettet bestemmer stortinget hva Norge skal bruke penger på. For eksempel veier og skole.

Nesten ingen fikk stemmerett

I Grunnloven sto det hvem som hadde stemmerett og hvem som kunne velges til Stortinget. Ved det første valget i Norge måtte du være mann, over 25 år, og samtidig være embetsmann eller en bonde med egen jord. Til sammen kan disse ha utgjort så lite som 5 % av Norges befolkning.

I tillegg var stemmereglene vanskelige å forstå. Dette førte til at flere av de som hadde stemmerett likevel ikke stemte.

Flere fattige enn rike i Norge

Siden den fattige delen av befolkningen økte raskere enn den rike, og det var få nye embetsmenn, ble det færre som hadde stemmerett etter hvert som tiden gikk.

Av den grunn ble stemmeretten i Norge utvidet utover på 1800-tallet. Det gikk sakte i begynnelsen, men gradvis fikk flere lov til å stemme. Norge har hele tiden vært tidlig ute med å gi nye grupper stemmerett. Den utviklingen fortsetter enda.

Myrmenn

På 1880-tallet var det noen som prøvde å lure reglene for hvem som kunne stemme. En del menn som hadde utdannelse, men likevel ikke var embetsmenn, fant ut at de kunne kjøpe seg en liten jordflekk. De ble kalt myrmenn. Det gjorde at de fikk stemmerett, for Grunnloven sa ingenting om størrelsen på jorden man måtte eie.

I 1884 bestemte derfor flertallet på Stortinget seg for å forandre Grunnloven slik at dette ikke lenger var mulig. De som allerede hadde skaffet seg stemmerett på den måten fikk beholde den.

For og imot stemmerett for flere

I årene som kom foreslo Stortinget å utvide stemmeretten. Stortinget ønsket at flere menn skulle få lov til å stemme. Argumentene i mot var ofte de samme. Noen mente at de uten utdannelse ikke forsto nok til å ta selvstendige valg, og de som ikke betalte skatt hadde ingen rett til å bestemme hva skattepengene skulle brukes til. Kvinner fikk heller ikke lov til å stemme.

Alle menn får stemme

I 1898 ble det innført allmenn stemmerett for menn. Det betydde at vanlige folk som fabrikkarbeidere og fiskere fikk lov til å stemme. Likevel var det mange menn som av forskjellige grunner ikke fikk stemmerett. Det gjaldt blant annet fattige og forbrytere. Hvis man trekker fra disse mennene og alle kvinnene, var det litt under en fjerdedel av befolkningen som hadde stemmerett i 1898.

Kvinner får stemmerett

Så begynte kvinner å organisere egne kvinneforeninger. De arbeidet for kvinners rettigheter og for at kvinner også skulle få stemmerett. I 1901 fikk noen få rike, borgerlige kvinner lov til å stemme ved kommunevalg. Stortinget mente at det var mindre farlig å la kvinner stemme ved kommunevalg enn ved stortingsvalg.

I 1913 ble det innført allmenn stemmerett for kvinner i Norge. Dette betydde at kvinner også fikk lov til å stemme ved stortingsvalg. Dette var tidlig i forhold til andre land. Til sammenligning fikk kvinner i Sverige stemmerett i 1921.

Unge og fattige får fremdeles ikke stemme

Til tross for dette, hadde under halvparten av Norges befolkning stemmerett i 1913. Aldersgrensen for å stemme var 25 år, og Norge hadde en ung befolkning, så mange var rett og slett for unge til å stemme.

En annen årsak var at fattige ikke hadde stemmerett. De som ble forsørget av

staten ble regnet som fattige. Et stort flertall av disse var kvinner.

Mange av de som satt i fengsel hadde heller ikke stemmerett.

Personer som gikk konkurs mistet også retten til å stemme.

Hva skjer nå med stemmeretten?

Etter 1913 fikk gradvis flere i Norge stemmerett. I 2013 må du være 18 år og ha norsk pass for å kunne stemme.

Regelen om at de fattige ikke har stemmerett fjernes.

Stemmerettsalderen senkes til 18 år.

Etter andre verdenskrig blir aldersgrensen senket til 21 år.

Kvinner får stemmerett.

Aldersgrensen senkes til 23 år.

Stemmerettsalderen senkes til 20 år.

Stemmerettsalderen er 18 år.

TIDSLINJE

1913

1919

1923

1945

1967

1979

2013